

Resolución numero: 10

Asunto: palatal *-ch-* dezaga de *n-*, *r-*

Testo de a resolución

Dezaga de *n-* u *r-* e debán de bocal cal emplegar *-ch-*, no pas *x.

Chustificación

As *-G-*, *-J-* de o latín que ban dezaga de consonán *N* u *R* e debán de bocal (que no siga *a*) tienen en aragonés o resultato de *-ch-* [tʃ], ye dizir consonán meyopalatal africata, igual en os bocables tradizionalis u patrimoniais (*conchesta* < lat. CONGESTA, *archila* < lat. ARGILLA, *esponchar* < lat. SPONGIARE) * como en os bocables semicultos e cultos (*ánchel* < lat. ANGELUS, *birchen* < lat. VIRGINE, *conchunto* < lat. CONJUNCTUS).

Por ixo, parixe razonable regularizar ixo tratamiento en toz os bocables, encluyitos os nuevos cultismos que se baigan introduzindo en aragonés, cuan o contesto fonetico siga igual. Exemplos: *urchén*, *urchenzia*, *conchugazón*, *farinchitis*, *inchenio*, *comberchir*, *comberchenzia*, *diberchenzia*, *conchestión*, *conchunzión*, *conchuntar*, *esponcha* (< lat. SPONGIA), *esperchar* (< lat. SPARGERE), *anchelico*... Asinas, cal considerar incorreutas grafías como **birxen*, *ánxel*, *ezetra*.

S'asimilan á iste caso ros bocables deribatos que por prefixación leban *ch* dezaga de *n* u *r*: *enchugardito* (de *chugar*), *esconchuradero*, *esconchurar* (de *churar*), asinas como bocables d'etimolochía no latina *alforcha* (< ar. *al-jurya*), *tarcheta* (fr. ant. *targette* 'escudo chiquet', esmen. de *targe* 'escudo' < chermanico TARGA, 'escudo'; cfr. COROMINES, *BDELC*, s.v.).

* Aunque bi ha casos de bozes patrimoniais que dan *g*, como por exemplo *marguin* < lat. MARGINE u *arguila* < lat. ARGILLA, se trata de casos muito espeziais que cal relacionar con o tratamiento que se produze en o basco. Asinas, ye de sospeitar que sigan bocables u bien introduzitos muito tempranamén dende o latín u bien ampratos á redoladas bezinas de fabla basca. En cualsiquier caso, así se manifiesta l'aiziión de o sustrato prerromano más fortalmén, o que fa que a soluzión siga [ɣ] e no pas [tʃ].

Bibliografía